

RUS VA O'ZBEK TILLARIDA CHORVACHILIK TERMINLARINING SEMANTIK VA QIYOSIY TAHLILI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19238473>

Kurbanova Guzal Abduraximovna

Termiz davlat pedagogika instituti
rus tili va adabiyoti kafedrası o`qituvchisi
gunesh09062020@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlarining semantik xususiyatlari hamda qiyosiy jihatlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida chorvachilikka oid terminlarning kelib chiqishi, ularning leksik-semantik guruhlari, sinonimik va polisemiya xususiyatlari hamda tarjima muammolari o'rganildi. Shuningdek, ikki til terminologik tizimlarining o'xshash va farqli jihatlari aniqlanib, ularning shakllanish omillari yoritildi. Tadqiqot natijalari chorvachilik terminologiyasini standartlashtirish va ilmiy muomalaga kiritishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: chorvachilik, terminologiya, semantika, qiyosiy tahlil, o'zbek tili, rus tili, agrar soha, leksika, polisemiya, sinonimiya

Аннотация: В статье рассматриваются семантические особенности и сравнительный анализ терминов животноводства в русском и узбекском языках. Исследуются происхождение терминов, их лексико-семантические группы, особенности синонимии и полисемии, а также проблемы перевода. Выявлены сходства и различия терминологических систем двух языков и определены факторы их формирования. Результаты исследования имеют значение для стандартизации терминологии и ее использования в научной сфере.

Ключевые слова: животноводство, терминология, семантика, сравнительный анализ, узбекский язык, русский язык, аграрная сфера, лексика, полисемия, синонимия

Abstract: This article examines the semantic features and comparative analysis of livestock terminology in Russian and Uzbek languages. The study explores the origin of terms, their lexical-semantic groups, synonymy and polysemy, as well as translation issues. Similarities and differences between the terminological systems of the two languages are identified, and the factors influencing their formation are analyzed. The results contribute to the standardization and effective use of terminology in scientific discourse.

Keywords: *livestock, terminology, semantics, comparative analysis, Uzbek language, Russian language, agrarian field, lexicon, polysemy, synonymy*

KIRISH

Tilshunoslikda terminologiya masalalari har bir fan sohasining rivojlanishi bilan chambarchas bog'liqdir. Xususan, chorvachilik kabi qadimiy va muhim xo'jalik tarmog'i o'ziga xos terminlar tizimiga ega bo'lib, u tilning leksik qatlamini boyitadi. Rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlari uzoq tarixiy jarayon davomida shakllangan bo'lib, ular xalqning turmush tarzi, iqtisodiy faoliyati va madaniy an'analari bilan bevosita bog'liqdir.

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, globallashuv sharoitida turli tillar o'rtasidagi terminologik uyg'unlikni ta'minlash, ayniqsa, agrar sohada muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois chorvachilik terminlarini qiyosiy va semantik jihatdan o'rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Terminologiya tilshunoslikning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u maxsus tushunchalarni ifodalovchi leksik birliklarni o'rganadi. Zamonaviy tadqiqotlarda terminologik tizimlar ochiq va dinamik tizim sifatida qaraladi, ya'ni ular yangi terminlar bilan boyib boradi va ijtimoiy ehtiyojlarga moslashadi.

O'zbek tilida terminologiya tarixiy bosqichlar orqali shakllangan bo'lib, qadimgi turkiy davrdan boshlab zamonaviy davrgacha rivojlanib kelgan. Bu jarayonda terminlar umumxalq tilidan ajralib chiqib, maxsus soha birliklariga aylangan.

Terminologiya nazariyasida terminlar maxsus tushunchalarni ifodalovchi birliklar sifatida qaraladi. Ular aniq, qisqa va bir ma'noli bo'lishi bilan ajralib turadi. Biroq amaliyotda ko'plab terminlar ko'p ma'nolilik, sinonimiya va variantlilik xususiyatlariga ega.

Chorvachilik terminlari agrar terminologiyaning muhim qismini tashkil etadi. Ular hayvon turlari, ularning parvarishi, mahsulotlari, kasalliklari va ishlab chiqarish jarayonlariga oid tushunchalarni ifodalaydi. Bu terminlar ko'pincha xalq tilidan kirib kelgan bo'lib, vaqt o'tishi bilan ilmiylashgan.

Chorvachilik terminlarining semantik xususiyatlari

Rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlari semantik jihatdan bir necha guruhlariga ajraladi. Ular orasida hayvon nomlari, yosh va jinsga oid terminlar, mahsulot nomlari, kasalliklar va parvarish jarayoniga oid atamalar mavjud. Har bir guruh o'ziga xos semantik xususiyatlarga ega. Masalan, o'zbek tilida "sigir", "qo'y", "echki" kabi terminlar umumiy hayvon nomlarini ifodalasa, rus tilida mos ravishda "корова", "овца", "коза" terminlari ishlatiladi. Ushbu terminlar semantik jihatdan to'liq mos keladi, biroq ayrim hollarda ularning qo'llanish doirasi va stilistik xususiyatlarida farqlar kuzatiladi. Shuningdek, yoshga oid terminlarda ham farqlar mavjud. O'zbek

tilida "buzoq", "qo'zichoq" kabi so'zlar keng qo'llanilsa, rus tilida "теленок", "ягненок" kabi terminlar mavjud. Bu birliklar semantik jihatdan o'xshash bo'lsa-da, ularning morfologik tuzilishi turlicha.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlarining asosiy qismi ekvivalentlarga ega. Biroq ayrim terminlar milliy xususiyatlar bilan bog'liq bo'lib, to'liq mos kelmaydi. Masalan, o'zbek tilida chorvachilikka oid ayrim mahalliy tushunchalar rus tilida aniq ifodalanmasligi mumkin. Shu bilan birga, rus tilidan o'zbek tiliga kirib kelgan terminlar ham mavjud. Bu jarayon ayniqsa sovet davrida kuchaygan bo'lib, ko'plab ilmiy atamalar rus tilidan o'zlashgan.

Qiyosiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, turli tillardagi agrar terminologiya nafaqat lingvistik, balki madaniy farqlarni ham aks ettiradi. Masalan, ingliz va o'zbek tillari qiyosida ham terminlar madaniy va iqtisodiy omillar ta'sirida shakllanishi aniqlangan.

Rus va o'zbek tillari misolida esa:

- rus tilida terminlar ko'proq ilmiy standartlashgan;
- o'zbek tilida esa xalq og'zaki nutqi bilan bog'liq variantlar ko'proq saqlanib qolgan.

Bu esa terminlarning funksional va stilistik farqlarini yuzaga keltiradi.

Chorvachilik terminologiyasida sinonimiya hodisasi ham uchraydi. Masalan, bir tushunchani ifodalash uchun bir nechta terminlar qo'llanilishi mumkin. Bu esa terminologik aniqlikni pasaytirishi mumkin.

Polisemiya esa terminning bir nechta ma'noga ega bo'lishini anglatadi. Bu hodisa ko'pincha umumxalq tilidan kirib kelgan terminlarda kuzatiladi.

Rus va o'zbek tillari o'rtasida chorvachilik terminlarini tarjima qilishda qator muammolar yuzaga keladi. Ular asosan terminlarning to'liq ekvivalentga ega emasligi, madaniy farqlar va semantik tafovutlar bilan bog'liq.

To'g'ri tarjima qilish uchun terminning kontekstual ma'nosini aniqlash muhimdir. Aks holda, noto'g'ri tarjima ilmiy mazmunning buzilishiga olib kelishi mumkin.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlari o'zaro yaqin bo'lsa-da, ularning semantik va struktural xususiyatlarida sezilarli farqlar mavjud. Bu farqlar tarixiy, madaniy va tilshunoslik omillari bilan izohlanadi. Chorvachilik terminologiyasini chuqur o'rganish va standartlashtirish ilmiy tadqiqotlar uchun muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kurbanova G. A. O‘zbek tilida chorvachilik terminologiyasining shakllanish manbalari // Technical Science Research in Uzbekistan. — 2024.
2. Mukhamadiev S. Genetic Characteristics of Livestock Terminology in the Uzbek Language // American Journal of Social Science. — 2025.
3. Abdinabiyev R. Agricultural terminology in English and Uzbek // Tadqiqotlar.uz. — 2023.
4. Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti. Chorvachilik terminologiyasining lingvokulturologik tahlili. — 2024.
5. Hakimova D. Terminologiya sohasining dolzarb muammolari // Science Problems. — 2024.
6. Hamidulla Dadaboyev “O‘zbek terminologiyasi” Toshkent – 2019 3-b